sen 10 myngø.

Byxii oronuudai proletaarinar, negedegtii.

Buriaad-Mongol YNEN

BK(b)P-iin Buriaad-Mongol Obkoomoi ba BMASSR-ei Verxoovno Soveedei Preziidiymei oorgan.

№ 75 (2715)
1939 onoi
APREELЬ
2
Voskresenьe

16-daxi zilee garna
ULAAN-YDE goorod
BMASSR

„Bidener xadaa glaavna kapitaliis oronuudiiji yiledberiiin teexnikeer ba promiişlennostiiin xygzeltiin teempnyydeer xyseze urdanь garhan bainabdi. Ene jixel hain geeşe. Gebeş, ene baga baina. Tedenerliji myn baha ekonomiiçeske talaar xyseze urdanь garxa xeregtei. Bidener eeneniiji xeze şadaxabdi, tiin bidener eeneniiji xexeşji johotoibdi“.

(BK (b) P-iin CK-ei xydelmeri tuxai Paartiiin XVIII sjeezd deere nyxer Staalinai xelehen otçootno doklaadhaa).

Byxesojuuzna Kommuniis (bolьşeviigyydei) Paartiiin XVIII sjeezd

SSSR-ei ARADAI AZAXIIN XYGZELTIIN GURBADAXI TABANZILEI PLAAN

Doklaadçig nyxer Moolotov

Xojordoxi tabanzilei iłooguud

Nyxedyyd!

SSSR-ei aradai azaxiin xygzeltiin gurbadaxi tabanzilei ...n Tanai yzemzede tabigdaba. Ene xadaa—aradai azaxiin ...zeltiin, kylьtyyriin debzeltiin, aradai enxe amagalan bai...i debzeltiin gigaant jixe programma myn. Ene programm...n fyndaamentanь xadaa negedexi ba xojordoxi tabanzil...dei plaaniiji gyisedxelgede manai ilalta, Soveed Sojuuzai ...şadai ilalta myn bolno.

Gurbadaxi tabanzilei plaan bolbol bidenerei orood bai..., tere şine yjede taaruulan zoxilduulagdahan baina. Tere ...a xygzeltiin şine polosaada, angigyi socialiis oobşçestvo ...ulgiiji tygesxelgiin ba socialiizmhaa kommuniizmda şata ...zan orolgiin polosaada SSSR-ei orood baihan jabadalda ...ldon taarana. Gurbadugaar tabanzilei plaan xadaa xysed ...muniizmda şilzen orolgiin zorilgiiji, ene aguujixe zorilgiiji ...xelgedexi şuxaliin şuxala etaapanuudai negenь bolxo ...a. Ene xeregiiji bejelyylen orolgo xadaa øøriingøø urda ...ozno ba berxetei zorilgonuudiiji tabixa jabadal bolno.

Gurbadaxi tabanzilei plaanai tyløø jabuulagdaxaa baigaa ...eselei erxeşeelnyyd bolbol bideniiji tybegşeelgenegyi. Bi...er bolbol şine zorilgonuudaa gyisedxeze şadaxiin nai...ariaar dyyren bainabdi. Eneende ysloovi xadaa,—xojordoxi ...nzilei gyisedxelgedexi amzaltanuud bolno.

Xojordoxi tabanzilei ilalta xadaa bygediin niydende eli ...gdene. Xojordoxi tabanzilei istoriiçeska gol zorilgonь gyi...xegdøø—byxii eksploataatorska anginuud xysed likvidiireve...ee, xyniiji xynei eksploataacalxa ba oobşçestviiji eksploa...ornuud ba eksploataacalagdagşad bolgon xubaaxa jabada...gargadag şaltagaanuud xododoo ygeixegdehen baina. Ede ...i xadaa, xamagai tyryyn,—yiledberiiin xeregselde çaast...ymsiiji likvidiirevelgiin rezylьtaad myn. Ene xadaa manai ...ndo gyrenei ba koperatiivna-kolxoozno socialiis ymsiin ...arahanai rezylьtaad myn. Ene praavilhaa gargagdaxanь ton ...axan xemzeetei baina, teed terenşji hajaar ogtolon ygei ...o jym. Øøriingøø sostaavta xydelmerişed ba albaxaagşa...i oruulalsadag, xydelmerişen angi ba socialiis azaxii bolbol ...rodto negedexi zilee bişe xysed gospoodstvolzo baina. Ur...ь geegdengi baihan dereevni xadaa şinedxen xubilgagdaa. ...xoozno stroi bolbol byxezehen ba kommuniizmiin tyges...en bolhon baina. Socialiizm—kommuniizmiin tyryyşiin faa... xadaa manai orondo gol tyleb baiguulagdaad baina. So...lis oobşçestviin ba gyrenei istoriiçeska dailan abalganuud ...bol aguujixe Staalinska Konstituuca soo zakonodaatelьna ...adxagdahan baina.

Ede bygede xadaa, mynøø manai oobşçestvo bolbol be...ejedee ebtei xojor anginuudhaa, niite xeregeer, kommu...miiji baiguulgiin xeregeer negedenxei, xydelmerişed ba ...aşadhaa byridenxei gehen udxatai. Ene aguu jixe xereg ...bol kommuniis oobşçestviin aktiivna ba soznaatelьna bai...lagşad bolxo, SSSR-ei xydelmerişed ba tariaaşadiiji bata ...i nyxerlelgiin barisaan ba ebte barisaanai yndehe huuri dee...ulam byri dytedxeze ba negedxeze baina.

Ede anginuud ba soveed oobşçestviin tuhada uxaanai ...laar xydelmerildeg intelligeenciin xoorondoxi ilgaanuudanь ...amaar ygei bolzo ba halaza baihandal adaliaar, SSSR-ei ...şadai xojor anginuudai xoorondoxi ilgaanь ulam byri ygei ...on arilza baina.

Manai orondo jyynei bolhiijinь, xaragtii.
1928 ondo bidener bolbol iime baigaabdi.

1928 ONDO SSSR-ei ARADZONOI SOCIAALЬNA SOSTAAVANЬ

	Itoogtonь %%
1. Xydelmerişed ba slyyzeşçener	17
2. Kolxoozno tariaaşad (koperiirovanna kystaarьnuudtai xamta)	3
3. Tariaaşad—jedinoliiçniguud ba koperiirovanna bişe kystaarьnuud	73
4. Kapitaliis elemeentnyyd (neepmanyyd, kulaaguud)	5
5. Busad aradzon (huragşad, aarmi, pensioneernyyd ba busad).	2
Xamta	100

Manai orondo socialiis oobşçestviin fyndaamentiiji tabil...n xydelmerinyydei delgeryylegdeze baixa yjede, SSSR bol... tiimeer xaragdaza baigaa.

Tiime uşarhaa, xerbee socialiis azaxiitai byrin xolbootoi ...han aradzonoi tere xubiiji abaahaa, tailbarilan xelexede, ...bee xydelmerişed, slyyzeşçener, kolxoozniguud ba busad ...dzonoi zaagdahan byxii gryyppenyydiiji xamta deerenь ...aahaa,—aradzonoi ene xubinь xadaa arban zilei saad tee ...SR-ei xynzonoi 22 proceentenь, tailbarilan xelexede, aradzo...i byxii sostaavai dyrbeneinь negenhee baga baihan baina. ...xe yjede, arad zonoi dyrbenei gurban xubinь çaastna ym...n azaxiida ujagdangi baihan ba ierenei 5 proceent şaxuunь ...sploataatorska elemeentnyyd—neepmanyyd ba kulaaguud ...ihan baina.

Mynøø, manaida ton ondoo boloo. Negedexi ba xojor...xi tabanzilnyydei amzaltanuud tuxai, bidener demii xelene...bdi. Manai oobşçestviin sociaalьna sostaavanь yndehøørøø ...bilhan baina.

1937 ondo SSSR-ei aradzonoi sociaalьna sostaav tuxai medeenyyd iime baigaa.

1937 ondo SSSR-ei aradzonoi sociaalьna sostaavanь

	Itoogtonь % %
1. Xydelmerişed ba slyyzeşçener	35
2. Kolxoozno tariaaşad (koperiirovanna kystaarьnuudtai xamta).	55
3. Tariaaşad—jedinoliiçniguud ba koperiirovanna bişe kystaarьnuud	6
4. Busad aradzon (huragşad, aarmi, pensioneernyyd ba busad).	4
Xamta	100

Mynøø SSSR, manai socialiis oobşçestvo bolbol iimeer xaragdana.

Xojordoxi tabanzilei eseste, socialiis, gyrenei ba kolxoozno-koperatiivna azaxiida xydelmerilze baihan, xydelmerişed, slyyzeşçener ba tariaaşad bolbol byxii aradzonoi 94 proceentenь baigaa geze eneenhee xaragdana. Tariaaşad—jedinoliiçniguud ba koperiirovanna bişe kystaarьnuud xadaa 6 proceent şaxuu baigaa. Eksploataatorska elemeentnyyd likvidiirevelegdehen ba, manai gazar deerehee ygei bolhon baina.

Hyylei arban zilei torşo soo, manai oobşçestviiji şinedxen baiguulga xadaa urdanai tariaaşadiiji kolxoozno tariaaşad bolgohondo ba SSSR-te xydelmerişen angiiin ydeelьne veesei jixe bolhondo todoor xaragdana. 1928 ondo manaida xydelmerişed ba slyyzeşçener bolbol aradzonoi oroidoo 17 proceentenь baihan aad, 1937 ondo 35 proceent bolhon baina. Xydelmerişed ba slyyzeşçenerei ydeelьne veesenь xojor daxin jixe boloo. Gooroduud ba promiişlennostiiin saaşadaxi urgaltatai xamta, xydelmerişen angiiin xubinь, tariaaşan aradzonoi tusxaita xoroltiin sçoodoor urgaza yrgelzelhøør baina.

Manai oobşçestviin iimeer şinedxen xubilaltanuud jyynei aşaar bolhon ba bidener bolbol SSSR-te eksploataatorska anginuud ba gryyppenyydiiji xysed likvidaacalgiiji xaişan geze tuilahan baina biibdi?

Negedexieer, bidener xadaa xojordoxi tabanzilei azaxiin glaavna ba şiidxexii zorilgiiji—aradai azaxiin texniiçeske rekonstryykciiji tygesxexe zorilgiiji amzaltataigaar gyisedxehen ba iimehee, dereevnide kolxoozno baiguulaltiin tula materiaalьna-texniiçeske baaza baiguulhanaigaa aşaar.

Xojordoxioor, bidener bolbol aradai enxe amagalan baidaliiji ba azalşadai kylьtyyrne xemzeeji deeşelyylxiin tula byxii şuxala jyymenyydiiji xeheneigee aşaar, manai oobşçestviiji şinedxen baiguulza ba SSSR-te eksploataatorska anginuud, gryyppenyydiiji xysed likvidiirevelehen bainabdi.

Aradai azaxiiji **texniiçeske rekonstryykcelgiin** amzaltataigaar **dyyrgegdehen** tuşaa iimenyyd faaktnuud xelene.

Xojordoxi tabanzil soo, promiişlennostiiin ba xydøø azaxiin yiledberiiin-texniiçeske apparaad bolbol yndehøørøø şinedxegdehen baina. Negedexi ba xojordoxi tabanzilnyyd soo baiguulagdahan gy, ali byrin rekonstryiirovanna şine predprijaatinuudhaa 1937 ondo promiişlennostiiin byxii produukciin 80-haa deeşe proceentenь abtahan baina. Xydøø azaxiida xydelze baigaa traaktornuud ba kombainanuudai 90 şaxuu proceentenь xojordoxi tabanzil soo, soveed promiişlennostioor yiledberilegdehen baina. Maşiinabaiguulaltiin ba metaallbolbosoruulgiin produukcanuudanь xojordoxi tabanzil soo xojorhoo bagaxan ylyy daxin jixe bolgogdoxo geze xaraalagdahanai johoor bişe, xarin 3 şaxuu daxin jixe bolgogodohon baina. 1938 onoi janvaariiin negende baihan, stanooguudai paarkiin 50-haa deeşe proceentenь xojordoxi tabanzil soo yiledberilegdehen baina. Promiişlennostьdo elektroeneergieer xydelmerişedei zebseglelge bolbol byxiidøø 2.100 kilovaatt-çaashaa 4.370 kilovaattçaas xyrter urgahan baina. Şuluu nyyrhe maltalga, neeftь ba toorf maltalga, zagaha barilgiiji mexanizaacalga gexe zergiin promiişlennostiiin tiime azal jixetei ba xyşer proceessyydiiji mexanizaacalgiin zorilgo gol tyleb şiidxegdehen baina.

Xojordoxi tabanzilei plaanai johoor, **promiişlennostiiin** produukcanь 43 milliaard tyxerighøø 93 milliaard tyxerig xyrter urgaxa johotoi baihan aad,—ynendøø 1937 ondo promiişlennostiiin produukcanь 96 milliaard tyxerig xyrter urgahan baina.

Xojordoxi tabanzilei plaanai johoor, manai promiişlennostiiin produukca **114** proceenteer jixe bolxo baihan aad, xereg deeree, **121** proceenteer urgahan baina. 1937 onoi apreeliiin 1-de, tailbarilan xelexede, 4 zil 3 hariin torşo soo promiişlennostь bolbol xojordoxi tabanzilei hyylei zilde togtoogdohon xemzeede xyrøød baigaa. Iimiin uşarhaa, promiişlennostь bolbol xojordoxi tabanziliiji bolzorhoonь urid gyisedxehen bolno.

Xojordoxi tabanzilei plaanai johoor, dunda zişeegeer zilei teemp xadaa **16,5** proceenteer todorxoilogdohon aad, xarin bidener bolbol faktiiçeska zil byriiin **17,1** proceentiin urgaltiiji tuilahan bainabdi. Iimehee, bidener bolbol plaanaar tabigdahan promiişlenne produukciin urgaltiin teempiiji ylyylhen bainabdi.

Promiişlennostiiin byxii halbarinuud adalinuud amzaltataigaar xydelmeriløøgyi baihanь elite baina.

Bidener bolbol xynde promiişlennostьdo—yiledberiiin xeregselnyydiiji yiledberilgede ton jixe amzaltatai baigaabdi. Ende, produukca xadaa 2 xaxad şaxuu jixe bolhon (240 proceent) ba plaan bolbol nelieed ylyylen dyyrgegdee: ene yiledberiøør xojordoxi tabanzil **122** proceent dyyrgegdehen baina. Gexetei xamta, xynde indyystriiin şirem, şuluu nyyrhen, neeftь gexe zergiin zarim xedii şuxala halbarinuudaar, plaan xadaa nelieed dyyrgegdeegyi baiba.

Plaanai xysed dyyrgegdeegyişji haanь, xereglelgiin predmeedyydiiji yiledberilge bolbol xojor daxin jixe bolgogdohon (200 proceent) baina. Xyngen promiişlennostiiin xangaltagyigøør xydelmerilhen deereheenь, xereglelgiin predmeedyydiiji yiledberilgøør, bidener bolbol plaanaa miil 85 proceent dyyrgehen ba SSSR-ei Narkompişçproomoi ediee xooloi promiişlennostiiin plaan xadaa 113 proceent dyyrgegdehen, tailbarilan xelexede, øøriingøø tabanzilei plaaniiji nelieed ylyylen gyisedxehen baina.

Xojordoxi tabanzil soo, xynde promiişlennostiiin urgalta bolbol yrgen xereglelgiin predmeedyydiiji yiledberildeg promiişlennostiiin urgaltada oroxodoo, nelieed tyrgøør jabahan baina geze konstatiirovalxa johotoibdi. Eneenei glaavna şaltagaaniinь xadaa, xojordoxi tabanzilei gyisedxelei jabasa soo, bidener bolbol promiişlennostiiin xygzeltiin plaanda serьjoozno zahabarinuudiiji oruulxa uşartai bolhon jabadal bolno. Ulasxoorondiin orşom baidal deerehee, bidener bolbol negedexi tabanzileixidel adaliaar, oboroonno promiişlennostiiin xygzeltiin xaraalagdahan teempiiji deeşelyylxe uşartai bolhon ba eneenei tula,—sjeezd deere nyxer Voroşiilovoi vestypleenihee medexedetnai,—baga bişe jyme xegdehen baina. (**aplodismeentnyyd**). Ene xadaa xynde promiişlennostiiin debzeltiiji nelieed şangadxaxiiji erihen baina, gexetei xamta, ene bolbol medeeze xemzee soo, xyngen promiişlennostiiin urgaltiin teempenyydei sçoodoor jabuulagdahan baina. Zygøør, bidener bolbol ylemze agressiivne imperialiistnuudiiji SSSR tuşaa nomogonşog baixiijinь baadxahan bainabdi. (**Aplodismeentnyyd**). Gebeş, bidener xadaa mynøø, xynde promiişlennostiiin saaşadaxi xysete xygzelte tuxai anxaralaa tabixatajaa xamta, myn baha yrgen xereglelgiin predmeedyydiiji yiledberildeg promiişlennostiiin byxii froontiiji nelieed deeşenь yrgexe johotoibdi geze mederexe xeregtei.

Xojordoxi tabanzil soo, **xydøø azaxiin** valovoi produukciiji nege xaxad daxin, 51 proceent jixedxehen bainabdi. Manai tariaanai azaxii bolbol medeeze staalinska daalgabariiiji amzaltataigaar gyisedxeze, 1937 ondo 7 milliaardhaa deeşe pyyd tariaa ygehen baina. Eseslen toolohonoi johoor, 1937 ondo oroohoto tariaanai urgasanь 7 milliaard 340 millioon pyydeer todorxoilogdohon baina. Xojordoxi tabanzilei daalgabarinь tariaanai talaar ylyylen dyyrgegdee. Tereşelen xloopok sugluulgiin daalgabari ylyylen dyyrgegdee: xloopok sugluulga xadaa 78 millioon pyydhee 157 millioon pyyd xyrter deeşelee, tailbarilan xelexede, xojor daxin jixe bolhon baina. Saaxarna sviookliin talaar, bidener bolbol 66 millioon ceentnerhee—ton baga xemzeehee geze mederxe xeregtei,—219 millioon ceentner xyrter, 3-haa ylyy daxin jixe bolgohon baina. Lioon, kykyryyze, naran sesegei talaar, serьjoozno geegdel yleed baina. Malazalai produukcanь nege xaxadhaa ylyy daxin, 54 proceent jixe bolhon baina.

Xydøø azaxiiji mexanizaacalgiin xeregte jixenyyd amzaltanuud tuilagdaa. Xydøø azaxiiji traaktornuud ba kombainanuudaar xangalgiin plaan ylyylen dyyrgegdee. Manai xydøø azaxii bolbol mynøø texniiçeske xemzeegeeree ba tomo yiledberilelgiingøø xyseşadalaar, delxei deere jamarşji oronoi xydøø azaxiihaa tyryy baina. Gebeş, xloopok, lioon, kykyryyziiji xuriaalga xadaa mexanizaacalgaaraa geegdengi baigaa.

Sovxoozuud bolbol tariaa tuşaalgiingaa plaaniiji ylyylen dyyrgeze, nelieed amzaltanuudiiji tuilahan baina. Gebeşji sovxoozuudiiji ynder rentaabelьnostiaar xangalga xadaa yşøø jireedyin zorilgo bolno.

Aradai azaxiin debzelte xadaa **traansportiin** amzaltataigaar xydelmerilhende, xamagai tyryyn, şirelgiin talaar, tabanzilei plaaniiji dyrben zil soo dyyrgehen ba ylyylen dyyrgehen tymer zamai traansportda nelieed ujalgatai baina. Uhan zamai traansport jixeer geegdee. Avtomobiilьna ba agaarai traansportnuudai tyrgenøør urgahaniinь bygedende eli baina.

Aradai azaxiin texniiçeske rekonstryykce xadaa xelberiltegyigøør jabuulagdahanь azaxiin ede byxii amzaltanuudta xaragdahan baina. Ene xadaa tuilahan xemzeegeeree xizaarlaxa gehen jabadal bolno bişe. Xarin nygøødenь bolno. Promiişlennostь ba byxii aradai azaxiiji saaşadanь texniiçeske

(Nyxer Moolotovoi doklaadai yrgelzelelenь xojordoxi niuurta).

Byxesojuuzna Kommuniis (bolьşeviigyydei) Paartiin XVIII sjeezd

Nyxer Moolotovoi doklaadai yrgelzelel

zebseglexiin xeregte bagaxan bişe, xarin ton jixenyyd zorilgonuud manai urda baina.

Azalşadai materiaalьna-kylьtyyrne xemzeeji debşyyliin talaar, xojordoxi tabanzilei plaan xadaa aradai xeregleliin xemzeegei deeşeleiteigeer, xojor ba xojorhoo ylyy daxin dyyrgegdehen baina.

Ede ziinyydei torşo soo, yrgen xereglelgiin predmeedyydiiji yiledberilge xojor daxin jixe bolhon faakt xadaa eneen tuşaa xamagai tyryyn xelene. Xede xeden şuxalanuud promiişlenne produuktnuudai talaar, xojor daxin urgaltatai baixahaa gadana, myn,— ziseelxede, saaxar, malai tohon, kolbaasna izdeeli, trikotaazna, gutalai yiledberleer byri jixenyyd urgaltanuudiiji tuilaabdi.

Xydelmerişen ba slyyzeçşenerei toonь 18 proceenteer urgaxadanь, byxii aradai azaxiida zaarabotna xylehenei foond xadaa xojor xaxadhaa ylyy daxin jixe boloo, tailbarilan xelexede, xojordoxi tabanzilei plaanaar xaraalagdahan 55 proceentiin orondo, 151 proceent bolhon baina. Xojordoxi tabanzil soo, xydelmerişedei reaalьna zaarabotna xylehen xadaa xojor daxin (101 proceenteer) jixe boloo.

Xydelmerişed ba slyyzeçşenerei kylьtyyrne-baidalai obsluuzivanida, tailbarilan xelexede, gegeerel ba elyyriiji saxilgada gyrenei gargaşanuud 4,3 milliaardhaa 14 milliaard tyxerig xyrter jixe boloo, tiimehee, gurbanhaa ylyy daxin urgahan bolno.

Kolxoozniguudai zaxiitoçnostinь xojordoxi tabanzil soo neleed deeşelhen baina. Ene xadaa kolxoozuud ba kolxooznıguudai doxoodoi urgaltahaa xaragdana. Tiin, xojordoxi tabanzil soo, kolxoozuudai myngen doxooduud 4,6 milliaard tyxerigheө 14,2 milliaard tyx. xyrter, tailbarilan xelexede, gurbanhaa ylyy daxin jixe bolhon baina. Dunda ziseegeer, kolxoozno dvoor byxende myngenei xyrtelge xadaa xojordoxi tabanzil soo gurba xaxad daxin deeşelhen baina. Ilangajaa texniiçeske kylьtyyrenyydei raioonuudta, kolxoozn guudai azalta ydernyydtenь xubaagdadag myngen doxooduudanь, ede ziinyydei torşodo 4,3 daxin jixe boloo.

Sberkaassanuudta vklaaduudai 1 milliaard tyxerigheө 4,5 milliaard tyxerig xyrter urgahan faakt xadaa aradzonoi enxe amagalan baidalai debzeltiin pokazaatelьnuudai negenь bolno.

Aradzonoi kylьtyyrne urgalta tuşaa dooro dursagdagşa faaktnuud xelene. Exin ba dunda hurguulinuudta huragşadai too xadaa 21,3 millioonhoo 29,4 millioon xyrter olon boloo. Ilangajaa dunda hurguulinuud tyrgeneer urgaa, edeenei 5-7 klaassuudaixid xojor daxin olon bolhon ba myn 8-10 klaassuudta huragşadai toonь 15 daxin olon bolhon baina. Deede hurguulinuudta huragşadai too xadaa 550 mianga bolhon baina. Manai deede hurguulinuudta huragşadai toonь xadaa Germaani, Aangli, Fraanca, Itaali ba Japoonoi, xamta deere abhan, deede hurguulinuudta huragşadhaa olon baina. Poliitikogegeerelei xydelmeriiin jixe dalaisa xadaa knigenyyd ba gazeedyydiiji gargalgiin neleed jixe urgaltada, biblioteekenyyd ba kiinoseetьnyydei yrgedelgede, zvykovoi kiino-ystanoovkonuudai seetiin jixeer urgahanda xaragdana. Soveed Sojuuzai 100 xynyyd byxende manai biblioteekenyydte 75 knigenyyd bii baina, ene xadaa 1934 ondo Germaanida baihan knigenyydhee 3-haa ylyy jixe bolno. Soveed Vostoogoi araduudai—Kirgiiz, Kazaxstaan, Tyrkemeen, Tadzikistaan, Yzbekistaan gexe metiin respyyblikenyyde kylьtyyrne baiguulaltiin urgaltiin te mpenь ylemze xurdan baigaa.

Elyyriiji xamagaalxa talaarşji neleed jixenyyd amzaltanuud tuilagdaa. Xojordoxi tabanzil soo, emnelgiin koikonuudai toonь nege xaxad daxin olon boloo geze xelebel xyrexe baina.

26,8 millioon kvadraatna meetr bairiin ploşçadь xereglelgede oruulagdahan baina. Gebeş, ene talaar, xojordoxi tabanzilei plaan neleed dyyrgegdeegyi geze mederexe uşartai bolno.

Xojordoxi tabanzil soo, tovaarooboroodoi talaar, bidener xadaa baga bişe amzaltanuudiiji tuilaabdi. Gebel, 1935 onoi torşodo, tyryyşeer xiileemende ba hyyleerenь byxii prodtovaarnuudta ba promtovaarnuudta kaartoçna sisteeme ba xudaldaanai xaamai foormonuud boliiulagdaa hen. Promiişlenne produukciin tyrgeneer urgahanai ba xydeө azaxiin jixeer debzehenei aşaar, bidener eneeniiji tuilaza şadahaa baina.

Gyrenei-kooperatiivna xudaldaanda erjeenyyd xadaa 40 heө 126 milliaard tyx. xyrter urgahan baina. Eneenei rezylьtaadta, kolxoozno-bazaarna xudaldaanai sergyyd jixeer buuhan baina. Gebeş, bidener bolbol yrgen xereglelgiin predmeedyydei rooznіçno sengyydiiji dooşoruulgiin talaar, xojordoxi tabanzilei zoriligiji dyyrgeze şadaagyi bainabdi. Zygeer, xojordoxi tabanzilei ene daalgabariiji dyyrgegyi baihan jabadal xadaa xydelmerişen ba slyyzeçşenerei zaarabotna xylehenei xemzeenь, tabanzileer xaraalagdahan xemzeede oroxodoo, neleed jixeer deeşelhen ba tereşelen kolxoozuud, kolxoozniguudai myngen doxooduudai tyrgen urgaltaar xuşagdahanь medeeze baina.

Xojordoxi tabanzil soo, soveed aradai gyisedxegdehen xydelmeriiin udxaşanariiji zybeer segnextiin tula, xojordoxi tabanzilei itooguudiiji negedexi tabanzilei itoogutdai sasuulza yzeje.

Aradai azaxiidaxi ba manai oroniiji sociaalis johoor şinedxen baiguulgadaxi manai tyryyşiin aguu jixe ilaltaar—negedexi tabanziliiji gyisedxegdehen omogorxoxo erxetei bainabdi. Ene ilalta xadaa byxedelxein-istoriiçeska sobitii bolon, byxii delxei deere nerjehen baina.

Zygeer, xojordoxi tabanzil bolbol negedexi tabanzilhee olon uşaraa deeşee baina.

Iimenyyd faaktnuudiiji abaadşji yzegti.

Negedxieer. Negedexi tabanzil soo, aradai doxoodonь xojorhoo ylyy daxin, toopnor xelebel, 2,1 daxin jixe bolhon baina. Aradai doxoodoi ene gigaant jixe urgaltada xojordoxi tabanzilei azaxiin amzaltanuudai niite itoog ygtene.

Xojordoxioor. Negedexi tabanzil soo, 39 milliaard tyxerigei şine ba rekonstryiirovanna bariiganuud xereglelgede oruulagdahan baigaa haa, xojordoxi tabanzilde—103 milliaard tyxerigei bariiganuud oruulagdaa, ene xadaa negedexi tabanzilhaa xoyor 2,6 daxin jixe bolno. Ene faakt bolbol xojordoxi tabanzil soo, Soveed Sojuuz dotor aradai azaxiin saaşadxi, byri jixe xysete debzeltiin tula ysloovinuud baiguulagdaa geze xaruulna.

Xojordoxi tabanzilei amzaltanuud xadaa bidende samotioogoor jiree bişe. Bidener bolbol bagaxanuud bişe berxeşeelnyydiiji dabaza, erid şanga temesel dotor, eneeniiji tuilaza bainabdi.

Manai zam deere, eksploataatorska anginuudai ylegdelnyyd baigaa. Tedener xadaa eөriingөө polozeeniiji aldaxagyiji oroldoboş, byrin xaman xajagdahan baina. Zygeer, oron dotoroo angiin daisadiiji butasoxiboş, bidener bolbol angiin daisadtai temesexe tuxai asuudaliiji yşөө orxioogyi bainabdi.

Soveed Sojuuzda gadaadiin kapitaliis xyrieelgiin baihan sagtanь, bidener bolbol terentei temesel jabuulxa ba soveed zasagta, SSSR-te esergyy tedenei tali byxii şine, şine aaşa jabuulganuudtai temesexe ujalgahaa syleelegdeze şadaxagyi bainabdi. Vrediitelьstvo ba şpionaazna esergyy şanga temeselei polosaa xadaa eөrөө eөr tuşaagaa xelene, eneende hyylei ziinyydte bidener bolbol, ton jixeer anxaralaa tabixa uşartai boloo hemdi. Kapitalizm, ilangajaa terenei faşiiş xysenyyd bolbol SSSR-tei temesexiin tula byxii jyÿmiiji, terenei toodo egeel muuxai, egeel buzar arganuudiiji ene temeselde xereglehen baina. Tedener bolbol jyyneiş ji urda togtodoggyi baihan ba SSSR-tei temesexiin tula byxii ede trockiis-buxaarinska-jagoodinskoriikovsko xubilantyregşediiji ba byrzyazna nacionaliistnuudhaa tedenei sojuuzniguudiiji xereglehen bolboş, zygeer SSSR-ei urgaltiiji haatuulza ba terenei uragşaa xydeleeniiji udaaruulza şadaxa arganьgyi baigaa. Bidener bolbol angiin temeselei, kapitaliis xyreelelgetei temeselei, ilangajaa kapitalizmiin faşiis xysenydtei temeselei şine yroog abtaabdi. Soveed zasagai byxii daisadtai temeselee jixeer şangadxaxiin tula ene yroogiiji xereglexe şadaxa baixa johotoi ba ene xeregei intereesde manai gyreniiji xemzeeger byxezyylxebdi.

SSSR-iiji daisan anginuudhaa, eksploataatornuudhaa seberlehen bolbosji, bidener bolbol jyrenxiidenь anginuudiiji yşөө likvidireveleegyibdi. Xydelmerişen angi ylөө, tariaaşad ylөө. Ede xadaa urdanai xydelmerişen angi bişe, urdanai tariaaşad bişe baina. Oobşçestvodo ba gyrende tedenei roolinь xubilaa. Tedenei baidal, tedenei kylьtyyrne ba nraavstvenne şarainь ton jixeer ondoo boloo.

Bidener bolbol eksploataatorska anginuudai ylegdelnyydiiji likvidirevelze, beje bejedee ebtei xojor ang nuudhaa—xydelmerişen angihaa ba tariaaşanhaa ylөө oobşçestviin baiguulaabdi. Ene oobşçestvodo eөriinь intelligeence, myneө byrzyazna bişe, byrzyazna-demokratiiçeskaş bişe, xarin gol tyleb sociaaliis intelligeence bii boloo. Azalşad ba sociaaliizmtai bata xolbootoi ene intelligeence bolbol—şine oobşçestviiji ba gyreniiji byxezyylxehe ba xygzyylgiin byxii xyteiberilxii xydelmerinyydte ton jixe roolьtoi baina. Goorod ba dereevnii xojoroi xoorondo urdanь baihan zyrişeen yndeheereө halgagdaa, gebeş ede anginuudai xoorondoxi ilgaanь baihaar. Ene ilgaa xadaa, xamagai tyryyn, xydelmerişed bolbol niiteaaradai, gyrenei sociaaliis predprijaatinuudta xydelmerildeg ba xarin tariaaşad,—koperatiivna-sociaalis xaraaktertai, kolxoozuudta xydelmerildeg deereheenь, bii baina. Ede xojor anginuud—xydelmerişen angi ba kolxoozno tariaaşad bolbol—sosiaaliis oobşçestviin anginuud bolood baina. Xysed kommuniizmiiji togtooxiin tula, ylemze beledxeltei ba tyryy angi bolxo tuladaa, xydelmerişen angi xadaa xyteilberilxii roolьtoi baibaşhaanь, tariaaşad bolbol, eөriingөө eelzeende, passiivna poziica ezelne bişe, xarin manai oobşçestviiji baiguulgada, kommuniizmiiji baiguulgada aktiivna roolьtoi baina. Ene polozeeni xadaa SSSR-ei şine Konstituuca soo byxezyylegdehen baina, eneenei aguujixe xuuxaşanaranь nyxer Staalinai neretei niagta xolbootoi baina. (**Nerjeme, yni udaan aplodismeentnyyd).**

Ene xadaa byxii xydelmerişed ba byxii tariaaşad bolbol manai oobşçestviin tyryy xynyyd boloo geze xaruulhan bolno gy? Ygei, yşөө tiime bolno bişe.

Xydelmerişedeiiji dunda tyryy xynyyd bii ba, myn xysedbişe xynyyd tuxai xelengyigeer, geegdengiiji xynyyd bii. Tereşelen tariaaşadaiiji dunda: tyryy xynyydşji bii, geegdengi xynyydşji bii baina. Myn, jyre geegdengiheeşji dooşoo xynyyd baixa jym. Manai yjiin tyryy xynyyd bolbol kommuniizmiin aktiivna ba şin zorigto baiguulagşad, manai gyreniiji byxezyylxiin tylөө erxim temeselşed myn bolno. Manai oobşçestviin ede tyryy xynyydiiji daxaad, xydelmerişed ba tariaaşadai jixenxi maassanь soznaatelьna jabana. Gebeş, slyyzeşçener tuşaa xelengyigeer, myn xydelmerişedeiiji ba ziizebyrzyaazna zanşalnuud bii baina. Tende jyynşji bolog xamaagyi, zygөөr le eөrtөө gyrenheөle jixiiji abxaar belen baidag xynyyd yşөөn bişe bii baina. Iime deereehee, manai predprijaatinuud ba yçrezdeeninyydte gyrenei intereesei tylөө ba azalai disciplinaiiji byxezyylxiin tylөө temesel xaraaa, loodorьnuud, zabxainuud ba letyyngyydtei temesel jabuulxa xeregtei. Tereşelen, gyrenei intereesyydhee baltagai, eөriingөө kolxoozolş intereesyydiiji bodoodggyi, xarin gyrenhee ba kolxoozhoo jixexen le jymiiji eөrtөөle abxiiji bodoodog xynyyd tariaaşadaiiji dunda bii baina. Ende, disciplinaiiji byxezyylgiin talaar ba xymyyzyylgiin talaar serьjoozno xemzeenyyd xeregtei. Tiime xemzeegyigeer, sociaaliis ymsiiji ba gyreniiji byxezyylgiin dyyxeer azalşadiiji xymyyzyylgede xyseteigeer xydelmerilengyigeer, geegdengi xynyydiiji kommuniizmiin soznaatelьna ba aktiivna baiguulagşad boigozo bolxogyi baina.

Manai xysen xadaa Soveed Sojuuzda manai aradai tyryy xynyyd bolbol byxii talaaraa aişee xaruulna. Iimenyyd xynyyd xed be? Soznaatelьna kommuniistnuud, partiina bişe bolbşeviigyyd, staxaanovcuud, kolxoozno tyryy xynyyd, sociaaliis intelligeence,—edel xynyyd, şine azabaidaliiji zoxioogşod myn! Tedenei too ba obşçeestvenne udxaşaranь yder byri ulam urgaşaa baina.

Hyylei yjiin egeel gaixamşag yzegdelnyydei negeninь xadaa, manai delgerehen sociaalis sorevnovaaniin şine foorma—staxaanovcuudai xydeleen myn. Xydelmerişedei gyn dundahaa garhan xynyyd xadaa yiledberiiin teexnikiiji şudalalgiin erxim şiseenyydiiji xaruulhan ba byxii promiişlennostьdo tyryy, gol rooliiji tyrgөөr ezelhen baina. Staxaanovcuud xadaa azalii organizovaaladiiji haizaruulhaar yndehe huuri deere, azalagşaa ynder byteeeөr, promiişlennostiin şinenyyd amzaltanuudta zamiiji zaahan baina. Myn iimel xydeleen xadaa kolxoozuudta ulam yrgeden delgerze baina. Staxaanovcuud-xydelmerişed bolbol eөhedingөө aldarta xeregyydte, tyryy xynyyd-staxaanovcuudtai uriaalaisan, azalşadai ulam olon maassiiji eөhedteө tatan abna. Kapitalizmiin yjede, staxaanovska xydeleende urdaxi jyyme baigaagyi ba baiguulxajaşji şadaxagyi baina.

Staxaanovska xydeleen bolbol xojordoxi tabanzilei egeel gaixamşag itooguudai negeniinь myn. Bidener bolbol eneen dotor, manai xysenyydei urgaltiin ba tedenei kommunis soz-

ZURAG DEERE: BK (b) Paartiin XVIII sjeezdiin delegaaduud (zyyn garhaa): A. G. Staxaanov, A. X. Bysiigin, Soveed Sojuuzai geroi D. T. Levçeenko ba I. I. Gyydov. TASS-iin fotoxroonikо.

naatelьnostiin urgaltiin gerşiiji ba SSSR-ei byri gaixamşag amzaltanuudta şinenyyd garaantiiji xaranabdi.

Staalinska xojordoxi tabanzilei itooguud iime baina.

II. SSSR-ei ekonomiiçeska zorilgo

Nyxedyyd, amzaltanuud xadaa myn hyyder tala jym geze taanar medenet. Tedener xadaa zarimdaa yly şuuraliiji toxiooldulдag baina. Myn bidener bolbol m zarim uşarnuudta, ede amzaltanuudta kritiiçeske bişeer, se segneltenyydiiji ygedeg baihanaa arsaza bolxogyi. Ii rehee, bodoto faaktnuudiiji taniza medexe xeregtei.

Manai promiişlennostiin urgaltiin teempenyydeer bolbol kapitaliis oronuudiiji bodoto deerenь xysehen danь orohon bainabdi. Bidener bolbol tereşelen, ede oro yiledberiiin teexnikeer bodoto deerenь xysehen ba urdan hon bainabdi. Ede xojor amzaltanuud ugaa jixe ud tai baibaşji, ene xadaa yşөөl bygede bişe „Promiişlennostiin xygzeltiin teempiiji, terenei xygzelti zeetei xudxaza bolxogyi", ede xadaa ton ondo ondoo nyyd geeşe; „Bidener bolbol manai promiişlennostiin xy xemzeegeer talaar, tyryy kapitaliis oronuudhaa dыjaav geegdebebui", „tyryy kapitaliis oronuudiiji teexnike miiçeska talaaraa xysexiin ba urdanь orxiin" tula, pro nostiin xygzeltiin ynder teempenyyd bidende şuxala 19:0 ondo paartiin XVI sjeezd deere nyxer Staa bol uridşalan hanuulaa hen.

Tiibe jaabaşji, bidener bolbol ekonomiiçeska ta tailbarilan xelexede, aradzonoi dyyşede promiişlenn ledberiiin xemzeenei talaar, zarim kapitaliis oronuudhaa geegdengi baihanaa, zarim-negen gazarta martadag bol gaa. Manai oroniiji terenei urdiinь xygzeltiin xemzeenhe şeyyiyze şadaxa bolhoor, miil 10-12 zil bolhon tuxaigaa taza exilee. Busad oronuudhaa geegdeliiji, revolyycii teexi Rossiin vekovoihoş deeşe geegdelei rezyltaad tiime geegdengi likvidaacalga tuxai xereg jabana geze taza exilee. Edeen tuşaa martaza jaabaş bolxogyi ba ner bolbol tuilahan jyymeeree hanaagaa jaabaş a şadaxagyi bainabdi.

SSSR-te sociaalizm baiguulagdaa, zygөөr le gol ree baiguulagdaba. SSSR-iiji byxii şuxala zyilnyydeer goor xangaxiin tula, byxii tovaarnuud xadaa manaida xөөr yiledberiledegdeg bolxiinь tula, manaida byxii pr tanuudai elbeg delbeg baixiinь tula, ba egeel tyryy orondo buligdaxagyi, xarin neleed deeşee baixaar, oroniiji gansaşji texniiçeske talaar bişe, myn ekonom yrgexiin tula, yşөө jixeer, ton jixeer xydelmerilexe x

Bidener bolbol xygzeltiin şine polosaada, sociali kommuniizmda şatadamzan oroligiin polosaada orood ba Tiigeed, kommuniizmda ene şilzen orolgo bolbol byxi duuktanuudai elbeg delbeg baixa jabadal bolno, eneenhee yşөө le xolo baina geeşebdi. Kommuniizmd şilzen orolgo bolbol manai oron xadaa ekonomiiçeska egeel jixe xygzeltetei jamarşji kapitaliis oronoi myn xemzeehee olon daxin deeşee baixaar, tiime teexnik miiçeska ynder xemzeede baixa gehen udxatai. Eneen hee, bidener bolbol SSSR-ei ekonomiiçeska xygzeltiin tuilai jixe zoriligonuudai urda baihan bolnobdi.

Ede zoriligonuud xadaa, xamagai tyryyn, ekonom xygzeltiingөө talaar, tailbarilan xelexede, aradzonoi d promiişlenne yiledberiiingөө xyrtesliin xemzeegeer talaa ner bolbol jixe xygzeltete kapitaliis oronuudhaa yşөө dengi baihan uşar deerehee garna. Tiixetei xamta, aradzonoi too xadaa AXŞ-dai aradzonoi toohoo olon, Germaaniiin aradzonhoo xojorhoo ylyy daxin o Aangli, Fraanciin arad zonhoo dyrbe şaxuu daxin olon jinь xaraada abangyi baiza bolxogyi baina.

Teezisyydte nemelte bolgon, zarim xedii ciifren xaruulxam. Zoxixo tabliicanь ene baina.

SSSR-te ba KAPITALIIS ORONUUDTA ARADZON DYYŞEDE PROMIIŞLENNE PRODUUKCANUUDAI GL ZYILNYYDEI YILEDBERI TUXAI

(SSSR—1937 ondo, busad oronuudaixinь hyylei yjede lagdahan medeenyydeer).

		SSSR	AXŞ	Cermaani	Aangli	Fraanca
Elektroeneergi...	kvt. çaasaar	215	1160	735	608	490
Şirem..........	kilograamaar	86	292	234	183	189
Bulad.........	—"—	105	397	291	279	188
Şuluu nyyrhen...	—"—	757	3429	3313	5165	1065
Ceement.......	—"—	32	156	173	154	86

Ede ciifrenyydhee xaragdaxanь xadaa, aradzonoi d bodoxodo, elektroeneergi, şirem, bulad, nyyrhen, cee yiledberilgөөr, bidener bolbol serьjoozno geegdehen b Gexetei xamta, ede yiledberinyydei xygzeltiin ynder gyigeer, maşinabaiguulaltiin, oborooono promiişlen traansportiin, şine zavooduud ba faabrikanuudai barilg xysed badaraltiiji xangaza bolxogyi baina. Ede ciifren tereşelen xaragdaxanь xadaa, xynde promiişlennost zeltiin xereg tuşaa ede ziinyydte jixeer anxaralaa tabibaş ene xeregei talaar, yşөөl jixe xydelmeri bidenei urda Gexe zuura, SSSR bolbol xynde promiişlennostiin halbari bolxo neftiianoi promiişlennostiaaraa Ameeri booto Ştaaduudhaa jixeer geegdengi baibaş, neftiin yiledberilegdedeggyi şaxuu Germaani, Fraanca, Itaa poondo oroxodoo, olodaxin ylemze baina geze xelex

Yrgen xereglelgiin predmeedyydiiji yiledberil şlennostiin xygzeltiin xemzee tuxai asuudaliiji a endeşji, SSSR bolbol xlobçaato-bymaazna be noohon arhan gutal, saaxar, saarhan, miilo ba busad zarim pro tovaarnuudiiji aradzonoi dyyşede yiledberilinge geegdengi baihiiji xaranabdi.

Yşөө nege tabliica ene baina.

(*Nyxer Moolotovoi doklaadai yrgelzelel niuurta*).

Byxesojuuzna Kommuniis (bolьşeviigyydei) Paartiiin XVIII sjeezd

Nyxer Moolotovoi doklaadai yrgelzelel

SSSR-te BA KAPITALIIS ORONUUDTA ARADZONOI [D]YYŞEDE PROMIIŞLENNE PRODUUKCANUUDAI GLAAVNA ZYILNYYDEI YILEDBERI TUXAI

(SSSR—1937 ondo, busad oronuud—hyylei yjede tunxaglagdahan medeenyydeer)

		SSSR	AXŞ	Germaani	Aangli	Fraanca	Japoon
Xlopçaato-bymaazna tkaanь	meetr	16	58	medeen ygei	60	31	57
Noohon tkaanь	„	0,6	2,8	„	7,4	med. ygei	med. ygei
Arhan gutal	paar	1	2,6	1,1	2,2	„	„
Saarhan	klgr.	5	48	42	42	23	8
Saaxar	„	14	12	29	8	21	17
Miilo	„	3	12	7	11	10	med. ygei

Byxii xydelmerinyydei xedii jabuulagdabaş, manai promiişlennostiiin urgaltiin tuilai xurdan teempiin baibaş, bidener [bo]lbol jixe xygzeltetei kapitaliis oronuudhaa ekonomiiçeska [t]alaaraa jyynde yşeөl geegdenebiibdi?

Ene asuudalda xariuunь eli baina. Uşaranь, manai oron [bo]lbol promiişlennostiiingoo talaar, hajaşag aixabtar geegdengi [bai]han ba oronoi aradzonoi toogoi olon deerehee, aradzonoi [dyy]şede promiişlenna produukciiji yiledberilgiin ton bagaxan [to]motoi baigaa. Tere xadaa yngerhen bogonixon bolzor soo, [ma]nь yngerşehen sagiiji byrin xyseen yrdize şadaxagyi bai[na].

Leenin bolbol byri 1913 ondo, tere yjiin „Praavdada" to[xio]n, „Rossiido dyyşede xereglelgiin xemzeeji xaişan geze [tu]dxexeb?" gehen statьjaa soogoo jyy bişee hem, hanagtii. [Ni]yaazna preessiin bişelgeşeneriiji butasoxin, Leenin iige[lee] xelee hen:

„Rossii bolbol jaaxa argagyi, yzegdөөgyi geegdengi, to[ni]r ba xaxad zerlig, mynөө sagai yiledberiiin zebsegeer [obo]ruudovalalgaaraa Aanglihaa dyrbe daxin muu, Germaani[hаа] taba daxin, Ameerikahaa arba daxin muu oron xebeeree [bai]e baina".

Leenin bolbol eneen tuşaa zaaxa zuuraa, zasagta baigaa, [Ro]ssiin kapitaliistanuud ba pomeeşçigyyd xadaa „өөhediingөө [ta]laltaar, arad zonoi $^{5}/_{6}$ xubiiiji guiranşalgada, xarin byxii [ar]ad zonoo xydelxegyi baidalda ba ymexirelgede xyrgeheneinь" [gez]e, tedeniiji butasoxidog baigaa.

Leenin xadaa ene asuudalda daxiaad, daxiaad busadag [bai]gaa. Myn tere le 1913 ondo, Leenin bolbol „Tariaaşanai [a]xiidaxi tymer" geze statьjaa soogoo, tere yjiin Rossiiji [ta]ngritei sasuulza yzehen baina. Leenin bolbol pomeeşçi[g]yd-reakcioneernyydei zasagaa bariza baihan, Rossiidal adali, [A]ngriiin ekonoomiko tuşaa ton honin faaktnuudiiji xaruulaa [ba]. Leenin bolbol tiixede iime jyymiiji todoruulaa hen: [A]ngriiin 2,8 millioon tariaaşanai azaxiihaa 2,5 millioon aza[xi]n „modon oglioovotoi anzahanuud, modon raamatai bor[o]nuud diilenxi olondonь ba modon goltoi tergenyyd xaxad[ha]nь şaxuu delgerenxei baina". Myn tendee, Leenin iigeze [xel]ehen baina: „Manai tariaaşadai azaxiin ton diilenxi olo[ndo]nь guiranşalga, primitiivnostь ba butarxai zize baidal xadaa [A]ngritei ziişeeleşegyi şanga baina".

Bodoto deeree iimel baigaa hen.

Tere yjede, Rossiin promiişlennostь jamar xemzeede [bai]gaab?

Aradzonoi dyyşede **elektroeneergiiiji** yiledberilge bol[bol] 1913 ondo AXŞ-haa 17 daxin baga, Germaaniiinxihaa 5 [dax]in baga baigaa hen.

Arad zonoi dyyşede **şirem** xailuulga xadaa 1913 ondo [AX]Ş-haa 11 daxin baga, Aangliiinxihaa 8 daxin baga, Germaa[nii]nxihaa 8 daxin baga, Fraanciinxihaa 4 daxin baga baihan [bai]na.

Arad zonoi dyyşede **bulad** xailuulga bolbol 1913 ondo [AX]Ş-haa 11 daxin baga, Germaaniiinxihaa 8 daxin baga, Aang[lii]nxihaa 6 daxin baga, Fraancahaa 4 daxin baga baigaa.

[1]913 ondo manai oron dotor, aradzonoi nege dyyşede şu[lu]n ba xyren **nyyrhe** (şuluun nyyrhende bodoxodo) maltalga [bo]lbol Ameerikada oroxodoo, 26 daxin baga, Aangliiinxihaa [.] daxin baga, Germaaniiinxihaa 15 daxin baga, Fraanciinxi[haa] 5 daxin baga baigaa hen.

Revoliyyciin urda tee Rossii bolbol jamar doodo xem[ze]de baigaa hem. Zasagiiji bariza baihan pomeeşçigyyd ba [ka]pitaliistnuud bolbol cariizmiin garaar, manai aradai tyges [...]iiji xabşan bariza, tereende xygzexe argiiji ygөөgyi baigaa.

Tere yjede Rossii xadaa jixe xygzeltete kapitaliis oro[nu]udiiji xysexehee baitagai, xarin, xeden olon şuxala yiled[beri]nyydeigee talaar, tedeenhee ulam byri **geegdeze** jabahan [fa]kt tuşaanь tusagaar anxaralaa tabixaar baina.

1900 ba 1913 onuudta şirem yiledberilgiinь ciifrenyyd [...]e baina.

Caarska Rossiido aradzonoi dyyşede şirem yiledberilge [bo]lbol 1900 ondo Ameerikiin Xolbooto Ştaaduudhaa 8 daxin [ba]ga, 1913 ondo byri 11 daxin baga baihan jym. Germaanitai [zi]şeelbel, Rossiido şirem yiledberilge xadaa 1900 ondo 6 şa[xu]u daxin baga, xarin 1913 ondo 8 daxin baga baigaa. Fraan[ci]tai zişeelbel, 1900 ondo ene xadaa 3 daxin baga, xarin [19]13 ondo 4 daxin baga baigaa hen.

Buladai talaarşji iimel baigaa belei.

Leenin bolbol tere yjede, deere xelegdehen statьjaanuu[dai] tyryyşiinxi soo, Rossiin „ulam byri jixedeze baigaa geeg[deel]" tuşaa, „bidener bolbol ulam, ulam jixeer geegdeze jaba[na]bdi" geze trevoogotoigoor ba duragutaigataigaar bişehenь [ab]gostoi bolno.

Iime deerehee, Rossii bolbol imperialiis dainhaa bolzo [bai]xiin tuilda xyrөөd baixadanь, Oktiaabrьska revoliyyciin [u]daxana, Leenin bolbol „Uşaran zanaza baigaa katastroofa ba [te]rentei xaişan geze temesexeb" gehen statьjaa soogoo, asuu[dal]iiji erideer tabihan baina:

„Dain xadaa tiime xemzeeleşegyi jixe kriizisiiji bii bolgozo, aradai materiaalьna ba moraalьna xysiiji tiime jixeer erşedxehen, byxii ene yjiin obşçeestvenne organizaacanuudta tiime jixe soxisonuudiiji xehen baina, tiimeheenь xyntyrelten bolbol ali negiinь şilexe uşartai bolhon baigaa: negehaa xosorxo, ygei haa yiledberiiin byri ynder argada ton tyrgөөr ba ton radikaalьnaar şilzen oroxiin tulada egeel revoliycioonno angida le өөriingөө sydьbaaji bariuulxa.

Xede xeden istoriiçeska şaltagaanuud deerehee: Rossiin ton jixe geegdengi, tereende dainai ilangajaa xynde xyşer baihan, cariizmiin ylemze ymexirengi, 1905 onoi tradiiciin ylemze şanga baihan deerehee, Rossiido busad oronuudta oroxodoo, byri tyryyn revoliyyce badarhan baina. Revoliyyce bolbol Rossii xadaa өөriingөө **politiiçeske** stroin talaar, xeden haranuudai torşo soo tyryy oronuudiiji xysexe jabadaliinь xehen baina.

Ene xadaa baga geeşe. Dain zailuulaşagyi, tere xadaa asuudaliiji ton erideer tabina: nege haa xosoroxo, ygeil haa tyryy oronuudiiji **xysexe** ba myn tedeniiji **ekonomiiçeska xyseze urdanь garxa"**

Leenin bolbol asuudaliiji egseer tabiaa hen: „nege haa xosoroxo, ygeil haa tyryy oronuudiiji xysexe ba myn tedeniiji **ekonomiiçeska** xyseze urdanь garxa".

Xarana bezet, bolьşeviigyydei urda bagaxan bişe ba belexen bişe zorilgo baigaa, gebeş bolьşeviigyyd xadaa berxeşelnyydhee aigaagyi jym. Bolьşeviig paarti bolbol zasagaa abaad, ene zorilgiiji şiidxexiin tylөө ugaa jixe entyziaazmtaigaar orolsohon baina. Mynөө bolxodo, baga bişe jyyme xegdeed baina. Busad oronuudhaa geegdehen, revoliyyciin urda teexi pozoorno geegdelei orondo, Soveed Sojuuz bolbol өөriingөө promiişlennostiiin xemzeeji zil byri yrgeze, jixe xygzeltete kapitaliis oronoi xemzeede xyrgene. Bolьşeviig revoliyyce bolbol Rossiiji busad oronuudhaa pozoornoor geegdexe jabadalhaanь arşalhan baina. Tere xadaa manai promiişlennostiiiji ynder xemzeede yrgehen baina. Gebeş zorilgo xadaa xysed şiidxegdeegyi. Bidener bolbol ekonomiiçeska talaaraa yşөө geegdeltei baihanaa mederexe johotoi bainabdi, zygөөr le eneeniiji tesexiiji xysenegyi ba tesexeşgyibdi.

Oktiaabriiin urda tee Leeninei xelehen, manai oronoi ekonomiiçeska gol tere zorilgiiji byxii xemzeegeerenь tabixaar boloo. SSSR-ei ekonomiiçeska gol zorilgiiji: **jevroopiin jixe xygzeltete kapitaliis oronuudiiji ba Ameerikiin Xolbooto Ştaaduudiiji tereşelen ekonomiiçeska talaaraa xysexe ba urdanь oroxiin** zorilgiiji praktiiçeska şiidxelgiin tylөө orolsoxo sag boloo, ene zorilgiiji oiriin sagta eseslen şiidxexe xeregtei. Ene zorilgiiji şiidxeed baixadaa, bidener bolbol SSSR-iiji byxii talaaraa delxei deere egeel tyryy oron bolgoxobdi. Gansaşji politiiçeske talaaraa bişe, uşaranь eneeniiji byri yni tuilaabdi, myn gansaşji yiledberiiin teexnikiin talaar bişe, uşaranь eneeniiji bahal tuilaad bainabdi. Bidener bolbol eneegeeree, SSSR-iiji ekonomiiçeska talaaranşji delxei deere tyryy huurida gargaxa bainabdi. Tiixedel, gansal tiixede, SSSR-ei xygzeltedexi şine epooxiin, socialiis oobşçestvohoo kommuniis oobşçestvodo şilzen orolgiin epooxiin udxaşanaranь bodotooroo xaragdaxa baina.

Şiidxexii kapitaliis oronuudiiji ekonomiiçeska xysexiin ba urdanь oroxiin tula praktiiçeska jyy tuilaxa xeregteib?

Nyxer Staalin bolbol өөriingөө doklaad soo, eneenei tula zişeelxede, şirem yiledberilgiin talaar, tuilaxa şuxala geze xelehen baina. Ede ciifrenyydiiji dabtanab.

Şirem yiledberilgөөrөө Aangliiiji xyseze urdanь oroxiin tula zil byriiin şirem şudxalgiiji 25 millioon toonn xyrgexe johotoibdi. Ene xadaa gurbadaxi tabanzilei daabarihaa tiimeş jixeer geegdene bişe, gurbadaxi tabanzilei eseste, 1942 ondo 22 millioon toonn şirem xailuulgiiji tuilaxa johotoi bainabdi. Şirem yiledberilgөөrөө Germaaniiiji xyseze urdanь oroxiin tula, zil byri 40-45 millioon toonn xyrter şirem xailuulgiiji tuilaxa johotoi bolnobdi. Ene xadaa, xarxadatnai, byrı jixeşeg masştaabai zorilgo bolno. Ameerikiin Xolbooto Ştaaduudiiji ekonomiiçeska xyseze urdanь oroxiin tula, zil byriiin şirem xailuulgiiji 50-60 millioon toonn bolgoxo xeregtei. Xaraxadatnai, ene xadaa gigaant jixe masştaabai zorilgo,—gurbadaxi tabanzilei predeelei saadtee garhan zorilgo bolno.

Yşөө elektroeneergi tuşaa zişeenyydiiji xaruulhuub.

Aradzonoi dyyşede elektroeneergi xereglelgiin talaar, SSSR bolbol gurbadaxi tabanzilei eseste Fraanciin mynөө sagai xemzeeji xyseze urdanь garxa johotoi gebeş, tere xadaa Germaaniiin xemzeenhee nege xaxad daxin baga ba Ameerikiin Xolbooto Ştaaduudta elektroeneergi xereglelgiin mynөөnei xemzeenhee 3 daxin baga baixa baina.

„Xysexe ba urdanь garxa" gehen zorilgiiji egeel mynөө yjede jyyn deerehee byxii xemzeegeerenь bidener tabixa johotoi bolnobiibdi geze tailbarilxa xeregtei gy? Ene oilgostoi ba yrgen tailbari xereggyi baina.

Mynөө, manai promiişlennostьdo ugaa jixe teexnike sugluulagdahan ba tereenei saaşadaa tyrgөөr xygzexiinь tula argabaidalnuud bii. Manaida teexnikiiji şudalhan ba SSSR-ei ekonomiiçeska xyse şadalai tylөө şine, byri serьjoozno temeselde belen baihan olontooto kaadrnuud bii baina. Manaida, tereenhee gadana, myn socialiis oobşçestvo bolbol xysed baiguulagdaa, ene oobşçestvo xadaa kapitaliis oronuudhaa ekonomiiçeska geegdelei faaktanь manai oronoi vekovoi istoriiçeska geegdelei rezylьtaad baibaşji haanь, ene faaktiiji tesexiiji xysedeggyi ba tesexeşjigyi baina. Egeel iime deerehee, bolьşeviigyydei paarti bolbol ene zorilgo şiidxelgiiji yderei eelzeende tabixa johotoi bolno. Eneentei xamta, bidener xadaa mynөөsagai teexnikede ba yiledberiiin texnoloogido, tereşelen azalii organizovaalxa nauuçna meetodyydte baihan byxii erxim hain jyymiiji manai orondo aktiivnaar xereglexe ba yrgenөөr şudalan xereglexe jabadaliiji өөhediingөө ujalgada toolxo johotoibdi. Bidener bolbol eneenei tula busad oronuudai oopeduudiiji byxii talaaranь xereglexe, bolьşeviig johoor xereglexe johotoibdi. SSSR-ei ekonomiiçeska zorilgonuudiiji şiidxelgiiji xurdadxalgada tuhalxaar byxii arganuud xadaa manai bodomzodo abtahan baixa johotoi.

Asuudal bolbol promiişlennostiiin, ilangajaa, byxii aradai azaxiin debzeltiiji todorxoilxo, xynde promiişlennostiiin urgaltiin teempenyydiiji xurdadxalgada ermelzelgiiji şangadxaxaar tabigdanxai baina. Asuudal bolbol SSSR-ei ekonomiiçeska xemzeegei dutuu baihan faaktiiji ton bogonixon bolzorto eseslexe jabadalda bolьşeviigyydei ba manai oronoi byxii ynen sexe xynyydei ermelzelgiiji şangadxaxaar tabigdaad baina. SSSR xadaa şiidxexii kapitaliis oronuudtai ekonomiiçeska sorevnovaani delgeryylxe tuxai asuudal tabigdaa. Asuudal bolbol ulasxoorondiin areene deere tabigdaba. Tiixe byrinь, ene şine zorilgiiji xyndeteigөөr şiidxelgede ermelzelgemnei ulam xysetei bolxo johotoi.

Nyxer Staalinai өөriingөө doklaad soo xelehenei johoor, ene zorilgiiji şiidxexiin tula sag xeregtei, jaabaşji, yşөө 10-15 zil, yşөө xojor-gurban tabanzilnyyd xeregtei baina. Gurbadaxi tabanzilei plaaniiji gyisedxelge bolbol ene zorilgiin şiidxelgiiji uridşalan şiidxexe johotoi baina. Kapitaliis oronuudtai, SSSR-ei ekonomiiçeska sosevnovaaniiin ulasxoorondiin areene deere, gurbadaxi tabanzil bolbol manai ilaltata znaami bolog! **(Aplodismeentnyyd).**

III. Aradai azaxiin saaşanxi debzeltiin plaan

Gurbadaxi tabanzilei plaan bolbol xojordoxi ba negedexi tabanzilnyydei yrgelzelel myn. Eneenei yndehe huuridanь tere le generaalьna bolьşeviig liiniiin saaşanxi xygzelte baina. Manai azaxiin urdateexi amzaltanuudai yndehe huuri ba aradai azaxiin saaşanxi, yşөө byri xysete debzeltiin zaloog bolxo, SSSR-iiji saaşadanь indystrilizaacalaxa liini eneen soo posleedovatelьna jabuulagdaxa baina.

Gurbadaxi tabanzilei plaan bolbol aradai azaxiin byxii halbarinuudai tuilai jixe debzeltiiji xangana. Manai indyystri, ilangajaa xynde ba oboroonno indyysri byri tyrgenөөr deeşee urgan gaiza baina. Gurbadaxi tabanzilei plaan bolbol niitegyrenei şiidxexii zorilgonuudiiji xaraada abalsan, nacionaalьna respyyblikenyydei byxii ekonomiiçeska raioonuudai saaşanxi debzeltiiji xangana. Ene plaan dotor yndehen gol liinihee duldiidan garhan, aradai azaxiin zarim xubinuudai xygzeltiin xolbogdol ygtehen ba şuxala xereglegdexe azaxiin rezeervnyydiiji ba zapaasuudiiji baiguulxa jabadal xaraalagdahan baina. Urgan baigaa soveed azaxiin iime ugaa jixe masştaabtai baixadanь, tusxaita promiişlenne predprijaatinuud ba tymer xargiinuudai elbeg xyrexe zapaastai, zişeelen xelexede, tylişetei baigaagyi haanь, normaalьnaar xydelmerilexe ba planomeerne debzeltiin zamaar jabaxa argagyi baina. Gebeş, bidende gansal tekyyşçe zapaasuud xeregtei bişe. Eneenhee gadana, tymer xargiin ba busad tyrelei traansportiin tusxaita xygzelte tuxai xelengyigөөr, bidende xadaa tylişe, elektroeneergi, promiişlenne tovaarnuud ba ediee xooloi gyrenei zapaas xeregtei. SSSR-ei oborooniin xeregseliiji xangaxa manai ujalga baihan deerehee, eneenei şuxala xeregtei baihaniiji elirxeilen todoruulaltagyi baina.

Gurbadaxi tabanzilei plaan tuxai teezisyyd tuşaa sjeezdiin urda teexi diskyyssiiin yjede xeden olon bolxotoi hanamzanuud xegdehen, xeden zahabarinuud ba nemeltenyyd oruulagdahan baina. Gurbadaxi tabanzilei plaan tuxai teezisyydiiji eseslen batalxadaa, ede hanamzanuudiiji, zarimiijinь xaraada abza bolxo baina. Kolxoozuud tuxai asuudalnuudai talaar teezisyydte nemegdehen zarim nemeltenyydiiji abxanь ton şuxala haina, ede nemeltenyyd tuşaa yşөө xelexeb.

Gurbadaxi tabanzilei plaan bolbol xojordoxi tabanzilei plaaniiji dyyrge gedexi zarim dutuu dundanuudiiji speciaalьna xaraada abxa johotoi. Zişee bolgoxiin tulada, elektroazaxiidaxi baidalda togtoxodo bolno.

Xojordoxi tabanzil soo elektroeneergi gargaxa plaan xysed şaxuu,—96 proceent dyyrgegdehen baina geze medeeze. Gebeş, nygөө talahaa, elektrostaancanuudiiji barixa plaan miil xaxad xubi,—miil 55 proceent dyyrgegdehen baina geze bahal medeeze baina. Tiimehee, xojordoxi tabanzilei torşo soo elektroeneergi gargalgadaxi urgalta bolbol elektrostaancanuudiiji ylyy jixeer xereglehen deerehee bolhon baina. Iime baidalai normaalьna bişe baihaniinь eli. Ene xadaa aradai azaxiin xygzeltiin planiirovanida serьjoozno defeektnyydei baihan deerehee bolno, aradai azaxiin elektroeneergieer xangagdahan baixa jabadal xadaa ton şiidxexii udxaşanartai baina.

Teed, ene xadaa gansal planiirovaniiin dutuu dunda baihanhaa bişe, myn plaaniiji dyyrgexe talaar xydelmerinyydei dutuu dunda baihanhaa, tailbarilan xelebel, өөrөө elektrobariilgiin dutuu dunda baihanda ba eneergooboruudovaniiin xozomdohon deerehee bolhon baina geze ene uşarta, zarim xynyyd xeleze bolxo. Teed, iimeer bodoxo jabadaliiji zyb geze mederexe argagyi baina. Planiirovani bolbol xerbee plaanai dyyrgeltiin jabasatai zoxildodoggyi baigaa haanь, eneeniiji hain geze toolozo bolxogyi geeşe. Iime kabineetne, azabaidalhaa taharhan planiirovani xadaa ynegyi baina. Planiirovani bolbol plaanai dyyrgeltiin jabasahaa duldiidaagyi toonuudtai ohoo olon tabliicanuudiiji zoxioolgo bişe. Manai plaanuudai dyyrgegdedeg ba ygeinь tabliicanuudta xamaagyi aabdaa, gebeş plaanova azaxiiji jabuuldag bidende, ene xadaa xamaagyi bişe baina. Azaxiin xydelmeride zyb liinitei baixiin tulada, bidende plaan xeregtei. Plaanai dyyrgeltiin bolzornuud ba zarim xubinuudtai zyb xolbootoi, halbarinuud byriiin ba raioonuud byriiin, zilnyyd byriiin ba byri bogonixon sag byriiin plaanuud bidende xeregtei. Plaanai faktiiçeska dyyrgeltiin rezylьtaaduudtai zoxilduulan, plaanuudai dyyrgeltiin bolzornuud ba zarim halbarinuud, raioonuudaar korrektiivyydiiji oruulxa şuxala. Manai azaxiin xydelmeri jamaraar jabuulagdanab geze şalgaxiin tulada, bidende plaanuud xeregtei. Xerbee plaan bolbol gyisedxelei şalgaltatai xolbootoi bişe baigaa haa, xereggyi saarhan, xoohon jyyme bolxo baina. Ene xadaa manai byxii azaxiin organizaacanuudta, manai byxii azaxiin xydelmerinyydte xabaadana. Plaanuudai gyisedxelei şalgaltiiji serьjooznoor tebiaad baixadaa, bidener bolbol azaxiin xydelmeriiijişji ba plaan zoxioolgiişji haizaruulxa bainabdi.

Manaida plaanai dyyrgeltiiji şalgaxa jabadalda bodoto anxaral xanduulagdanagyi. Eneeniiji manai daisad vrediitelьske zorilgoor gansaş bişe xeregledeg baigaa. Ede gurim zuramuudiiji eseslexe xeregtei, tiixede manai plaanuud bolbol oronoi azaxiin azabaidalda yşөө byri jixe roolь dyyrgexe baina. Bidener bolbol planiirovanidaxi xydelmeriөөr zarim halzaraltanuudiiji tuilaabdi, gebeş, ene talaar, Gosplaan, ba narkomaaduudai yşөөl haisa xydelmerilexenь şuxala baina.

Gurbadaxi tabanzilei zarim asuudalnuudta oroxom.

Gurbadaxi tabanzilei plaanai johoor, oronoi **aradai doxood** bolbol (1926—1927 onuudai sengeer) 96 milliaard tyxerighөө 174 milliaard tyxerig xyrter, tailbarilan xelebel, 1,8 daxin urgaxa baina. Ene xadaa tyryyşiin xojor tabanzilnyydei torşo sooxi aradai doxoodoi urgaltiin **teempenyydte jyrenxiidөө** taaraxa baina. Aradai doxood bolbol negedexi tabanzil soo myn le 1,8 daxin urgaa; xojordoxi tabanzil soo aradai doxood 2,1 daxin urgaa. Zygөөr, gurbadaxi tabanzilei torşo soo aradai doxoodoi urgalta xadaa өөriingөө deistvenne **xemzeegeer** urda zilnyydeixihee xeden daxin jixe baina. Zişeelexede, negedexi tabanzilei torşo soo aradai doxoodoi **urgalta** 20,5 milliaard tyx., xojordoxi tabanzilei torşo soo—50,5 milliaard tyxerig bolno. Tiixedee, xojor tabanzilnyydei torşo soo, manai oronoi aradai doxood 71 milliaard tyxerigөөr jixe bolgohon baina. Ene xadaa, xaraxada, baga bişe geeşe. Gebeş, gurbadaxi tabanzilei plaanai johoor, aradai doxoodoi urgalta 78 milliaard tyxerig bolxo johotoi, tiime xadaa tyryyşiin xojor tabanzilnyydiiji xamta deerenь abhanhaa jixe baina.

Iigeed, aradai azaxiin zarim halbarinuudta oroxom.

1. PROMIIŞLENNOSTЬ.

SSSR-ei byxii promiişlennostiiin produukciin objoom 1937 ondo 95,5 milliaard tyxerig baihan haa, 1942 ondo, gurbadaxi tabanzilei hyylşiin zilde, 180 milliaard tyxerigөөr (1926-1927 onuudai sengeer) togtoogdono, tailbarilan xelexede, 88 proceent urgaxa baina. Tiixeleeree, gurbadaxi tabanzilei torşo soo promiişlenna produukciin urgalta 84,5 milliaard tyxerig bolxo, ene xadaa tyryyşiin xojor tabanzilnyydei torşo sooxi byxii produukcahaa nelieed jixe baina. Ene plaanai dyyrgegdөөd baixada, dainai urda teexi sagaixihaa 15 daxin jixe promiişlenna produukcanuud manai ende gargagdadag bolxo baina.

Promiişlenna produukciin urgaltiin zilei teempe xadaaa, dunda zişeegeer, 13,5 proceenteer gy, ali xojordoxi tabanzileixihee nege baaxan bagaar togtoogdono. Gebeş, gurbadaxi tabanzilei hyylde, promiişlenna produukciin urgaltiin proceent byxen xadaa xojordoxi tabanzilei hyylde 950 millioon tyxerig baihan haa 1,8 milliaard tyxerigei bolxo baina geze xaraada abxa xeregtei.

(Nyxer Moolotovoi doklaadai yrgelzelel udaadaxi noomerto).

SSSR-ei Gosplaanai medeesel

1939 ONOI XYNZONOI BYXESOJUUZNA PEEREPISIIN URIDŞALHAN ITOOGUUD

SSSR-ei Gosplaanai Aradai-Azaxiin Ycoodoi Centraalьna Ypravleeni bolbol SSSR-ei Sovnarkoomoi 1938 onoi ijyyliin 26-nai togtoomziiji qyisedxexiin tula, 1939 onoi janvaariin 17-oi baidalaar xynzonoi Byxesojuuzna peerepisь yngergehen baina.

Aradai azaxiin ycoodoi Centraalьna Ypravleenìaar abtahan, uridşalhan medeegeer, SSSR-ei xynzonoi nalilçne toonь 170126 miangan bolxo baina.

SSR Sojuuzai xynzonoi too tuxai respyyblikenyydei, xizaarnuudai, ooblastьnuudai ba jixenyyd gooroduudai podrazdeleeninyydeer peerepisiin eseseinь medee xadaa 1939 onoi apreelь harada togtoogdoxo baina.

SSR Sojuuzai Gyrenei plaanova kommiissa.

XYNZONOI PEEREPISIIN TALAAR KONTROOLЬNO BALAANKANUUDAI ŞALGALTA

Xyn zonoi Byxesojuuzna peerepisiin talaar perepisьnoi tahaguudai xydelmerinyyd dyyrgegdee. Myneө yjede, respyyblikiin aradai azaxiin ycoodoi Ypravleeni bolbol kontroolьno balaankanuudiiji şalgaxa xydelmeriiji jabuulza baina. Apreeliin 1-hee ijyyliin 1 xyrter xyn zonoi azal xydelmeriin, erdem hurguuliin, eregtei ba emegtei g. m. ilgabariian şifrovaalxa xydelmeri jabuulagdaxa tula, eneende erxim kaadrnuudiiji şiien beledxeze baina.

Gadana, ene onoi hyylşiin xaxadta respyyblikiin xoito aimaguudta: Bauunta, Xoito Baigal—ede aimaguudta peerepisiin xydelmeri exilne.

GOORODIIJI HELЬBEN HAIZARUULGA

1939 ondo Ulaan-Yde gooroduiji helьben haizaruulxiin tula, Smoolinska, Kyibeşevei, Centrosojuuzna ba Leenin yyliceyydeer şuluu debdigdexe baina. Eneende 561 miangan tyxerig tabigdahan baixa jym Baha Leeninei, Kyibeşevei, Smoolinske ba Staalinska yylicenyydte spaltiirovani xegdene. limehee 19000 kvadraatna meetr gazarta şuluu debdixe ba 7200 kvadraatna meetr gazarta spaalьta xegdexe baina. Myn gooroduiji nogooruulxa urgamalnuudiji tarilgada 150 miangan tyx. tabigdahan ba vodoprovood tabilgiiji utadxaza, 10 şine vodorazboorno byydkenyydiiji barixa baina.

205 APTEEÇKANYYDIIJI BELEDXEZE BAINA

Glaavna apteeçne ypravleeniin Buriaad-Mongoloi tahag bolbol ene xabarai tariilgiin yjede, k ixoozuudai polevoi brigaadanuudta xereglegdexe 205 apteeçkenyyd ba 2250 indivi-dyaalьna pakieedyydiiji beleddexe respyyblikiin aimaguudta gargaxaar baina. Ede apteeçkanyyd ba pakeedyyd bolbol aimagai gazarai tahaguudaar damzuulagdan kolxoozuudta xudaldag ana.

SOCSTRAXOVAANIIN FOONDIIN URGALTA

Buriaad-Mongoloi Potreebkoperaaciin xydelmerilegşedei sojuuzai obkoom bolbol 1938 ondo 54 xynyydiiji kyroortnuudta ba 61 xynyydiiji amaraltiin gernyydte elьgeexe baina. Ene 1939 on dotor 76 xynyydiiji kyroortnuudta ba 80 xynyydiiji amaraltiin gernyydte elьgeexe baina. lime deerehee socstraxovaaniiнь foondo bolbol ene ondo yngerhen ziielxide oroxodoo 3738 tyxerigeer nemehen baina.

Şine apteekanyyd

Ene on dotor manai respyybliiin aimaguudta 5 şine apteekanyyd barigda baina, gebel, Cipikaanda, Caxirta, Xoricio ende xadaa apteekanyydei barilgiin xydelmerinyyd exilexeer baixa ba myn Zedestroido, Zagaraida apteekanyydei bariigiin xydelmerinyyd dyyrgegdexeer baixa jym. Apteekanyydei barilgiin gargaşada 200 garan miangan tyxerig tabigdahan baina.

GRANAAD ŞIDELGIIN TALAAR SOREVNOVAANI

Maartiin 18-da Selengiin oostrov deere granaad şidelgiin talaar gorodskoi sorevnovaani yngergegdebe. Ene sorevnovaanida „Dinaamo", Zoovetьnstityyd, „Meedig", „Bryveestnig", „Lokomotiiv Vostoog", „Spartaag"ba „Voodnig" g. m., oobşçestvonuudhaa xamta 78 eregteişyyd ba 45 exenernyyd xabaadaisahan baina. Ereşyydiinь xadaa 8 meetr yrgentei koridoor deegyyr utiiji şidehen ba myn 35 meetrte okoopo ruu granaad şidexe iime polozeenitai baihan baina. Tus sorevnovaanida ilaza, negedexi huurida „Dinaamo", xojordoxi huurida Zoovedinstityyd, gurbadaxi huurida „Meedig" g. m. kamaandanuud garba. Myn individyaalьna şidelgiin, talaar Tuvaanov („Lokomotiiv Vostoog") 61,46 santimeetr şideze 1-dexi huurida garhan baina, xojordoxi Xorooşko („Dinaamo") 54, 40, gurbadaxi Kytьjoov („Dinaamo") 53, 37 santimeetr g. m. şidehen ba exenernyyd negedexi Eepova (Zoovetinstityyd), xojordoxi Oosminaa („Meedig"), gurbadaxi Kyzьminaa („Dinaamo") gegşed tyryy huurinuudiiji ezelze garba.

„Peetr Peervii" geze kinoofiilьmiin xojordoxi seerihee: Şveedyydiiji orod seregei ilahan tuşaa Troicko ploşçadь deere hain yderielge" (TASŞ-iin fotoxrooniko)

Unşagşadai bişegyyd

Nahatanai hurguuliin xydelmeri tuxai

Zakaamin. Xuzarai somon dotor 1939 onoi janvaarь 1-de yzeg bişeg medexegyi 192 kolxoozniguud baihan aad, maartiin 10-nai yder 52 xyn nahatanai hurguuliiji dyyrgeze garba. Yldegşe 140 xynyydenь main negen xyrter yzeg bişegte bultaaran huraxiin tylee oroldolgo gargaza baina.

Ene byxii xydelmerinyyd bolbol, kylьtseegsiin xyteiberilegşe Xandazaapovai ba somonoi soveedei tyryylegşe nyxer Simbeejev gegşedei xydelmerieө organizovaalhanai rezylьtaad bolno.

Likvidaatornuudai ba kylьtarmeicuudai otçooduudiiji somonoi soveedei prezidiym deere duuladag ba dutuu dundanuudaa eliryylze, saaşanxi xydelmeriingeө plaaniiji zoxioon tabidag baina.

Tus somonoi kolxoozuudai hurguuliinuudai d n a main negen xyrter yzeg bişegte bygede huraxa gehen sociailis sorevnovaaniinuud batalagdaza ene sorevnovaaniaa dyyreneer dyygeeze tyryy huuri ezelxiin zoriigoor xaluun xandalgaa gargana.

Xyrter eseslen likvidaacalxa tuxai Tynxenei aimagai intelligeenciiin xandalgiji Muxar-Şiberei aimagai kolxooznigud xaluunaar xylieeze abba.

Deere zaagdahan bolzor xyrter eөrlingөө aimag dotorxi yzeg bişeg medexegyi ba kolxoozniguudaa bişegtei bolgoxo tuxai byge ıinь hurgaza gargaxa tuxai xydelmeri jabuulagdaza baina.

Sagaan Şuluutain somonoi Leeninei neremzete kolxoozoi dergedexi nahatanai hurguuliin hurgagşa Daşilma Dorziijeva bolbol 1938 on soo yzeg bişeg medexegyi 25 koixoozniguudiiji hurgahan baina. Dorziijeva gegşe main negen xyrter yzeg bişeg medexegyi 13 xyniiji hurgaza şadaxab geze ujalga abba.

Sutain somonoi Moolotovoi neremzete kolxoozoi jixe nahatanai hurguuliin hurgagşa nyxer Balda naa Dorziiji va bolbol main negen boltor yzeg bişeg medexegyi 11 ba baga bişegtei 16 xynyydiiji hurgaza garg xab g ze ujalga abba.

Gadana, kolxoozniguudai aktiivuudai ba hurgagşanarai xoorondo yzeg bişegte tyrgen hurgalgiin sociailis sorevnovaaninuud yrgeneөr organizovaalagdahan baina.

G. B.

* *

Muxar-Şibeir. Yzeg bişeg medexegyi jabauiiji main negen

LOPIILOV

Xydelmerieө haizaruulxa xeregtei

Xori. Anaagai somonoi izbaaç Bazar Cedevei gegşe 1938 onoo xoişo ene yder xyrter jamarş xydelmeri jabuulagyi baina. Olon tooto kolxoozniguudai ba ilangajaa zaluuşuudai dunda agitacioonno ba bişe bişe kylьtyyrne xydelmerinyydiiji organizovaalnagyi, myneө xyrter xaniin gazeed gargadaggyi baina.

Gadana, ene somonoi kolxoozuudta 100 şaxuu xyn yzeg bişeg medexegyi baina. Gebeşji nahatanai hurguuliin hurgagşa Badmazab Sedenei gegşe 1939 onoi exinhe xoişo 1-2 zaniaati arai gege yngergehen baina. Tus somonoi unş igiin b işanai xydelmeriiji haizaruulxa jabadai, aim gai gegeerelei tahagai ujalgada orolsono.

H.

MTS-dai DIREEKTORNUUDIIJI POLITIIÇESKA TALAAR OROLOGŞODOI SOVEŞÇAANI

Maşiina-traaktorna staancanuudai direektornyydiiji politiiçeske talaar orologşod xadaa MTS-iingee traktoriistanuudiiji, traaktorna brigadiirnuudiiji, kombainioornuudiiji, maşaniistanuudiiji, xydelmerişediiji ba albaxaagşadiiji politiikiin talaar xymyyzyylxe—iime gol fyynkcetei baina. Tiimehee MTS-nuudai dergede jabuulagdaxa partiiinamaassova xydelmeriiji edener xariuusaxa johotoi.

Teed, manai respyyblike dotorxi ıonxi MTS-nuudai direektornyydiiji politiçeske talaar orologşod xadaa eөhediingeө gol fyynkciiji—partiiinamaassova xydelmeriiji xangaltatalgaar jabuulza şadaagyi, edener MTS-nuudai direektornyydiiji „gonuuça beledxelgiin, maşiinanuudai çaastьnuudiiji ololgiin" talaar orologşod bolşohon baina (Egetiin, Selengiin ba busad) geze ende haja BK(b) P-iin obkoomoi xydeө azaxiin tahagai dergede bolhon MTS-nuudai direektornyydiiji politiçeske talaar orologşodoi soveşçaani temdegleed, saaşadaa jabuulxa xydelmerinyydiinь zaahan baina.

Tiimehee edener xadaa MTS-iin dergede jabuulagdaxa johotoi partiiina-maassova xydelmeriiji yndeheөrenь şinedxen tabiza, BK(b) P-iin XVIII istoriiçeska sjeezdiin materiaalnuudiiji MTS-iingee xydelmerişedei, albaxaagşadai, traktoriistanuudai, kombainioornuudai ba maşaniistanuudai dunda gynzegiigeөr oilguulxa, preedenne, xydelmeri deeree şalgagdanxai tyryy xynyyd—staxaanovcuudiiji, udaarniguudiiji paartiiin zergede oruulxa jabadaliiji talogoiloxo ujalgatai.

MTS-iin dergedexi exin partiiina organizaaciin suglaanuudai şanariijinь haizaruulxa, byxii kommunistnuudai partiiina suglaandaa beledxeltei jiredeg bolgoxo, partiiina azabaidalai şuxala asuudalnuudaar doklaadçigiiji şilelge—ene xadaa partiiina byxii organizaaciiangaj xemzeeзenь deeşelyylxe baina.

BK(b)P-iin istooriiji kommunistnuudai samostojaatelьna şudalxa jabadaldanь normaalьna ysloovi bii bolgoxo xeregte tuxai anxaralaa tabiza, partiiina propagandiin şanariiji haizaruulxa, Paartiin aikoomoi tuhalamzataigaar BK(b)P-iin istooriin zarim asuudalnuudaar leekci ba konsylьtaaca organizovaalxa.

Traaktorna brigaadanuudai, kolxozuudai, traktoriistanuudai, ba kolxoozniguudai xoorondo sociailis sorevnovaaniiji yrgeneөr delgeryylze, ene xydelmeriiji yder byxende udaridan staxaanovska xydelmeriiji yrgedxeze, eneenei yndehen deerehee xabarai tariilgiiji bolьşevilgşelen dyyrgexe. Ene xadaa Buriaad-Mongol respyyblikiin Irkyytske ba Çitiinske oblastьnuudtai sorevnovaaniiji tyryy huuri ezelxe jabadaliiji xangaxa baina. Kolxoozuudai, traktoriistnuudai ba kolxoozniguudai abahan ujalganuudai xereer dyygeгhe bolgoxo, tyryy hiiji xododoo şalgaza, tyryy kolxoozniguudai ba staxaanovcuudai oopediiji geegdegşedte damzuulxa. Ene xydelmeriiji jabuulxadaa oblastnoi, raioonno ba xaniin gazeedyydiiji yrgeneөr xereglexe, gadana, MTS, kolxooz ba traaktorna brigaada byride pokazaatelьna doskaa bii bolgoxo.

Kolxoozuudai politiiçeska agitaaca jabuulxiin zoriigoor MTS-nuudai direektornyydiiji orologşod byxen xysetei kolleektiv—agitaatornuudiiji, unşagşadiiji, beseedçegyydiiji, xaniin gazeedyydei redaaktornuudiiji kylьtyyrne xydelmerilegşediiji yiledberiin toөgkonuud byxende bii bolgoxo. Ton bogonixon bolzor soo paartiiin aikoomtoi xamta agitaatornuudiiji, unşagşadiiji, beseedçegyydiiji ba xaniin gazeedyydei redaaktornuudiiji şileze oloод, paartiiin aikoomoi dergede 3-5 xonogoi kyyrse—seminaar organizovaalza, edeneriiji hurgaxa.

Xabarai tarilgiin yje soo kolxoozuudai ba MTS-iin zyghөө traaktorna brigaadiiji kylьtyyrneer obslyyzibalgiiji xereglexe xariuusalga doro abza, egeen tyryynde traktoriistnuudai baixa vogooniiji xysed oboruudovaalxa. Vogooniinь kylьtyyrne inventaarinuudaar xysed xangagdahan baixa johotoi. (Ymevaalьnig, apteeçke, radioo, gazeed, zurnaal, biblioteeke, şatar, daam ba myzekaalьna instrymeent).

Xabarai tarilgada—poolido garxahaanь 5 xonog urda, MTS-iingee direektortei xamtaraza xydeө azaxiin xydelmeride byxezyylegdehen byxii traktoriistnuudtai ba priceepşçegyydtei soveşçaani yngergexe. Edeneriiji SSSR-ei Sovnarkoomoi ba BK(b)Piia CK-ei MTS-iin xydelmeri tuxai gargahan togtoolтoi, viirbotkiin noormonuud tuxai, traktoriistnuudai xylehiiji tyielge ba MTS-uudai kolxoozuudtai tanilsuulxa. Gadana Byxesojuuzna xydeө xaa viistavkede xabaadalsaxa ysloovitoi, BMASSR-ei Çitiinske ba Irkyytske oobiastinuudtai batalhan socsorevnovaaniiin doogovortoi ba xydeө azaxiin tyryyyylei soveşçaanida xabaadagşadai nyxer Staalinda bişehen bişegtei tanilsuulxa johotoi.

Tariigiin yje soo traktoriistnuudai ba staxaanovcuudai socsorevnovaaniiji praktiiçeska talaar dyyrgelte bolgoxo tuxai xelsexe. Traaktorna brigaada byxende bolgoxo tuxai ulaan tugiiji bii bolgoxo, enenь yder byxende erxim pokazaatelь xaruulhan traktoriistada ygtedeg baixa.

Xabarai tarilgiin yje soo MTS-nuudai direektornyydiiji politiiçeske talaar orologşod yder byxende pooli deere jabaza, tiriigşede jabagşadai dunda politiiçeske informaaca, beseede, gazeed, literatuura unşalga ba xaniin gazeedei garalgiiji organizovaalza, traaktorna brigaadanuudai, polivoi staanuudta ba kolxoozniguudai dunda politmaassova xydelmeriiji exmıhaiinar jabuulxa.

Ene byxii xydelmerinyyd edenerei jabuulxa gol xydelmerinь bolno geze soveşçaani temdeglebe.

Soveed Sojuuz dotor

Moskoovsko „Konpreessor" zavoodoi kollektiiv bolbol paartiiin XVIII sjeezdiin xydelmerilze baigaa ydernyydiiji yiledberiin şine ilaitanuudaar temdeglebe. Azalai byteese nelieedgyi urgaa. Xydelmerişedei olonxi xubinь viirabotkiingee noormonuudiiji dyyrgedeg baiba. Zavoodoi konstruuktornuud bolbol diizelьkompreessornyydiiji, yiledberiin sloozno zoriigiiji şiidxeze şadaba.

Novosibiirskiin oobiastьdaxi promesloovo koperaaca bolbol niutagai yygolь maltalgiiji yrgedxeө. Promarteelь nyyd bolbol maartiin 2 kvartaalaigaa plaanhaa yhy ien 40 miangan toonno y ygeө. 12 şine arteelьnyyd ganizovaalagdaa.

Urda Şartyyzske rai kolxoozuudai udaanь, Ta taanai xoito Kanibadaamsk oonoi kolxoozuud xlo tarilgiiji exilbe.

Yzbekistaanai Şirab raioonoi kolxoozuud xloopkiiji tariigadaa exile bo. Tus raioon dotor ydernyydte jegiipetske x kiin maassova tarilgiiji e baina.

Xiliin saanahaa telegraammanuud

Poolьsko-Germaanska xarilsaanuud xursadalga

Beerlin, maart 30. (TASS). „Deiçi diplomaatiş politiike korrespondeenc" geze germaanska gadaadiin xereggyydei ministeerstviin oficiooz bolbol Poolьsodo bolzo baigaa antigermaanska vestypleeninyydte erid şanga duraagutahanaa todorxoilono. Poolьşodoxi nemeecke menьşinstvoo xadaa „xaşagdana" ba „naadalagdana" geze myn tere-şelen oficiooz gomodol goor bişene. Hyyldenь b teenь bolbol Poolьşodo hanuulxanь „tereenei ge fiiçeska baidal bolbol eeri bejee daangi baidaliiji sa intereeste Germaanitai baiz şenyydei xarilsaanuudiij zexiinь tereende uridşala radxana".

Poolьşodo tuhalxabdi geze Aangli Fraanca naidualna

Loondon, maart 29. (TASS). Varşaavadaxi angliiska ba fraancuuzska posoolnuud bolbol Germaaniin zyghөө dobtolon oroo haanь, Poolьşodo tuhalxabdi geze eөhediingeө praviitelьstvonuudai nerehee naiduulba geze hain informiirovanna loondnsko kryygyyd soo labi na. Tiixetei xamta, Fraan Aangliin zyghөө tiime tuh ziin ysloovi bolgon, Pooli Rymiini xojoroi xooron bejedee tuhalaalsaxa tuxai batalxiiji posoolnuud erib

Fraanko-Italьjaanska ba Fraanko-Ge maanska xarilsaanuud tuxai Daladь xelexenь

Pariiz, maart, 30. (TASS). Daladьjee bolbol ysegelder raadioogoor vestypaalxadaa, eөriingeө ygiin şuxala xubiiji fraanko-italьjaanska ba fraankogermaanska xarilsaanuudta xanduulaa.

„1938 onoi dekaabriin 17-oi bişegeer, Daladьjee medyylee, Itaaliin gadaadiin xereggyydei ministr Çiaano bolbol 1935 onoi doogovornuudiiji saaşadaa bodoto deere toolonogyib geze medeesebe. Nygeө talahaanь, Myssoliini bolbol ene onoi maartiin 25-ai yge soogoo medyylhenhee: „Fraanca tuşaa italьjaanska koloniaalьna xaraakterta probleemenyyd xadaa eөhedeө neretei jym. Edenь Tyniis, Dzibyyti, Syeecke kanaal geze nerlegdene". Saaşadaa Daladьjee medyyl-xenь, „Fraanciin pozican soogoo eliryylegdehen b Bidener bolbol manai ter riiin zaaxanş xehegiijl, erxenyydhee neglinşji ysty ygeibdi geze xelehenş ba dabtan xeleneb".

Tiixetei xamta, Dala ygenyydei johoor, „F diiji xee haanь, tedeniij za yzexeө arsaxagyi ba

Hyyleerenь Daladьjeel dyyixenь, Francuuzska telьstvo bolbol Germaar eөriingeө tradiicanuuda zandaa baixa. Germaanita laşeenide jirexe geze fran ka praviitelьstviin xys zaaxa zuuraa, „Germ aarminuudaar Çeexo-S kiiji bulimtaran abalga ene xysegenyydte agu soxisiiji xebe" geze Dala temdeglebe.

ISPAANIDAXI BAID

Pariiz, maart 30. (TAS Generaal Fraankiin sere denь Gvadalaxaariiji ze Gavaas aagenstvo ne Madriidai, 60 kilomeetr ra tai, byxii zoonanь faşiis gyydeer okkypiirovaa Albmeeri ba Pyertol xadiin-promişlenne raio daad Reaalьhaa uragşaa şelen ezelegdebe. Faşis gyyd bolbol Sredizeemn lai zyg ezii daxan, Ispaan za zygte dobtolzo bain

Nege xeden xonog teenь Valeenside xorgod Miaaxa, Kasaada ba mad xyyntiin busad glavaa xaaza tendehee terge Generaal Fraankiin se denь ysegelder Valeensi bo.

Ispaanihaa Oraanda jirehen xeden samoli bolbol oficeernyydiiji tedenereiinь dunda Mia

Xariuusalgata redaaktor R. BIMBAAJEV

Adres redakcii: g. Ulan-Ude, Kommunisticheskaja 19. Telefony redakcii: redaktor 2-44, sekretar 3-23, o. x. otdel 1-55, promotdel 5-07.

NKMP-iin tipograafi Glavliit № 644